

8 Elektrický prúd

Voda v rýchlovarnej kanvici sa dostane do varu za určitý čas. Je to určite skôr ako varenia vody na klasickom plynovom šporáku. Čím je to spôsobené a ako by sme mohli tento dej urýchliť?

Základné pojmy:

stredný elektrický prúd, okamžitý elektrický prúd, prúdová hustota, zákon zachovania elektrického náboja, Ohmov zákon, rezistivita, konduktivita, Jouleov zákon

Elektrický prúd vo vodičoch je sprostredkovaný voľnými elektrónmi, ktoré sa pohybujú. Nazývajú sa vodivostné elektróny. V tejto časti sa sústreďíme na definovanie prúdu ako aj veličín, ktoré s ním bezprostredne súvisia. Ukážeme aj ako riešiť príklady na túto tému.

Stredný elektrický prúd vo vodiči môžeme vyjadriť v tvare

$$I_s = \frac{\Delta Q}{\Delta t}, \quad (8.1)$$

kde ΔQ je náboj, ktorý prejde daným miestom prierezu vodiča počas časového intervalu Δt .

Pre **okamžitý elektrický prúd** tečúci vodičom platí

$$I = \lim_{\Delta t \rightarrow 0} \frac{\Delta Q}{\Delta t} = \frac{dQ}{dt}. \quad (8.2)$$

Jednotkou elektrického prúdu je ampér, (I) = A.

Množstvo náboja, ktorý v danom mieste pretečie za jednotku času jednotkovou plochou kolmo na túto plochu, vyjadruje mikroskopická veličina – **prúdová hustota** $\vec{j}$.

Elementárny prúd, ktorý preteká elementárnou plochou dS , potom vyjadruje vzťah

$$dI = \vec{j} \cdot d\vec{S}, \quad (8.3)$$

kde

$$d\vec{S} = \vec{n} dS. \quad (8.4)$$

Vektor $\vec{n}$ je jednotkový vektor ležiaci v smere normály k dS .

Vektor $\vec{j}$ je orientovaný v smere v akom by sa za daných podmienok pohybovali nosiče kladného náboja.

Prúd, ktorý tečie plochou S , vypočítame ako integrál cez celú danú plochu

$$I = \iint_S \vec{j} \cdot d\vec{S}. \quad (8.5)$$

Prúdová hustota $\vec{j}$ súvisí so strednou rýchlosťou prúdenia nábojov $\vec{v}_s$ vzťahom

$$\vec{j} = \rho_v \vec{v}_s, \quad (8.6)$$

kde ρ_v je hustota voľného náboja.

Ak je za transport náboja zodpovedný pohyb nábojov veľkosti e a keď v objemovej jednotke je n takýchto nábojov, potom pre prúdovú hustotu platí

$$\vec{j} = en\vec{v}_s. \quad (8.7)$$

Zákon zachovania elektrického náboja hovorí, že celkové množstvo náboja, ktorý vznikne v ľubovoľnom procese, je rovný nule.

Je možné ho vyjadriť aj matematicky. Majme objem V , ktorý je ohraničený uzavretou plochou S . Ak prúdi náboj smerom von z uzavretej plochy, náboj Q_v vo vnútri sa musí zmenšiť o toto odpovedajúce množstvo. Zákon zachovania elektrického náboja teda môžeme zapísať takto

$$\oiint_S \vec{j} \cdot d\vec{S} = -\frac{d}{dt} Q_v. \quad (8.8)$$

Ohmov zákon - prúd I v kovovom vodiči je priamo úmerný potenciálovému rozdielu U , ktorý je medzi koncami vodiča.

$$I = \frac{U}{R}, \quad (8.9)$$

kde R je elektrický odpor vodiča. Táto závislosť sa často zapisuje v tvare $U = IR$ a nazýva sa **Ohmov zákon**.

Jednotkou odporu je ohm, $(R) = \Omega$.

Elektrický odpor vodivého drôtu je priamo úmerný jeho dĺžke l a nepriamo úmerný jeho prierezu S , takže platí

$$R = \rho \frac{l}{S}, \quad (8.10)$$

kde ρ je tzv. rezistivita (merný odpor) materiálu drôtu. Jej jednotkou je ohm meter, $(\rho) = \Omega\text{m}$.

Odpor kovov rastie s teplotou a pre nie príliš široký teplotný interval jeho závislosť na teplote možno vyjadriť lineárnou závislosťou typu

$$R = R_0 [1 + \alpha(T - T_0)], \quad (8.11)$$

kde R je odpor pri teplote T , R_0 je odpor pri teplote T_0 a α je teplotný koeficient odporu.

Prevrátená hodnota rezistivity ρ sa nazýva **konduktivita** (merná vodivosť)

$$\gamma = \frac{1}{\rho}, \quad (8.12)$$

jej jednotka (γ) = $\Omega^{-1}\text{m}^{-1}$.

Ohmov zákon môže byť zapísaný aj v mikroskopickom tvare

$$\vec{j} = \gamma \vec{E}, \quad (8.13)$$

kde $\vec{E}$ je intenzita elektrického poľa v danom mieste vodiča.

Jouleov zákon v diferenciálnom tvare (z mikroskopického pohľadu), vyjadruje výkon resp. energiu odovzdanú nábojovými nosičmi za jednotku času v jednotkovom objeme prostrediu, v ktorom sa tieto pohybujú

$$P_n = \vec{j} \cdot \vec{E}. \quad (8.14)$$

Ak uvažujeme úsek vodiča, medzi koncami ktorého je elektrický napätie U a ktorým tečie elektrický prúd I , potom pre **výkon** v jeho objeme platí

$$P = UI. \quad (8.15)$$

Rovnica (8.15) vyjadruje Jouleov zákon. V uvedenom tvare tento zákon platí obecné, nie len pre špeciálny prípad úseku vodiča ako sme to uviedli vyššie.

Energia uvoľnená v dôsledku toku prúdu je ekvivalentná dodaniu tepla Q^* , takže môžeme písať

$$P = UI = \frac{dQ^*}{dt}. \quad (8.16)$$

Pre **teplo** zároveň platí

$$Q^* = \int_0^t UI dt. \quad (8.17)$$

○ Riešené príklady

Príklad 8.1 Hustota prúdu v hliníkovom vodiči je $j = 1 \text{ Amm}^{-2}$. Vypočítajte strednú rýchlosť v_s usporiadaného pohybu elektrónov za predpokladu, že počet voľných elektrónov v jednotkovom objeme hliníka sa rovná počtu atómov v jednotkovom objeme. ($\rho = 2,7 \cdot 10^3 \text{ kgm}^{-3}$, $M_{\text{Al}} = 27 \cdot 10^{-3} \text{ kgmol}^{-1}$, $e = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ As}$, $N_A = 6,022 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}$)

$$j = 1 \text{ Amm}^{-2} = 10^6 \text{ Am}^{-2}$$

$$\rho = 2,7 \cdot 10^3 \text{ kgm}^{-3}$$

$$M_{\text{Al}} = 27 \cdot 10^{-3} \text{ kgmol}^{-1}$$

$$e = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ As}$$

$$N_A = 6,022 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}$$

$$v_s = ?$$

Riešenie:

Prúdovú hustotu vyjadríme podľa vzťahu (8.7) $j = nev_s$. Odtiaľ pre strednú rýchlosť

$$v_s = \frac{j}{en}, \quad (1)$$

kde n je v tomto prípade počet voľných elektrónov v jednotkovom objeme, ale tiež aj počet atómov hliníka v jednotkovom objeme (meter kubický).

Ak označíme m_0 hmotnosť atómu hliníka, pre hustotu

$$\rho = \frac{m}{V} = \frac{Nm_0}{V} = \frac{N}{V}m_0 = nm_0. \quad (2)$$

Pri úprave vzťahu (2) sme počet atómov hliníka v objeme V označili N , potom $n = N/V$.

Pomocou molovej hmotnosti hliníka (M_{Al}) a Avogadrovej konštanty (N_A) pre hmotnosť jedného atómu hliníka

$$m_0 = \frac{M_{\text{Al}}}{N_A}. \quad (3)$$

Dosadením (3) do (2) a úpravou

$$n = \rho \frac{N_A}{M_{\text{Al}}}. \quad (4)$$

Po dosadení (4) do (1) pre strednú rýchlosť

$$v_s = \frac{j}{e\rho} \frac{M_{\text{Al}}}{N_A},$$

$$v_s = \frac{10^6}{1,602 \cdot 10^{-19} \cdot 2,7 \cdot 10^3} \frac{27 \cdot 10^{-3}}{6,022 \cdot 10^{23}} = 1,04 \cdot 10^{-4} \text{ ms}^{-1}$$

Stredná rýchlosť usporiadaného pohybu elektrónov je $1,04 \cdot 10^{-4} \text{ ms}^{-1}$.

Príklad 8.2 Vypočítajte náboj Q , ktorý prejde obvodom s odporom $R = 5 \Omega$ pri rovnomernom narastaní napätia z hodnoty $U_1 = 3 \text{ V}$ na $U_2 = 7 \text{ V}$ za čas $t_2 = 2 \text{ s}$.

$$R = 5 \Omega$$

$$U_1 = 3 \text{ V}$$

$$U_2 = 7 \text{ V}$$

$$t_2 = 2 \text{ s}$$

$$Q = ?$$

Riešenie:

Prúd je definovaný podľa vzťahu (8.2)

$$I = \frac{dQ}{dt}, \text{ odtiaľ pre náboj } Q = \int I dt. \quad (1)$$

Zároveň pre prúd podľa Ohmovho zákona (8.9)

$$I = \frac{U}{R}. \quad (2)$$

Na vyjadrenie časovej závislosti prúdu tečúceho vodičom použijeme napätie. Zo zadania príkladu vyplýva, že napätie narastá rovnomerne s časom, preto je možné ho vyjadriť ako lineárnu funkciu času

$$U = kt + q. \quad (3)$$

Použitím počiatočných podmienok vyjadríme koeficienty k , q :

v čase $t = t_1 = 0 \text{ s}$ je $U = U_1$, dosadením do (3) $U_1 = k \cdot 0 + q$, odtiaľ

$$q = U_1, \quad (4)$$

v čase $t = t_2$ je $U = U_2$, dosadením do (3) s využitím (4), $U_2 = kt_2 + U_1$, odtiaľ

$$k = \frac{U_2 - U_1}{t_2}. \quad (5)$$

Po dosadení (4), (5) do (3) a výsledný vzťah do (2) pre prúd

$$I = \frac{1}{R} \left(\frac{U_2 - U_1}{t_2} t + U_1 \right). \quad (6)$$

Zo vzťahu (6) vyplýva, že prúd je funkciou času. Potom náboj vypočítame podľa vzťahu (1), v ktorom budeme uvažovať zmenu náboja od začiatku tečenia prúdu ($t_1 = 0 \text{ s}$) až po čas 2 s .

Rovnicu (6) dosadíme do (1)

$$Q = \int_{t_1}^{t_2} \frac{1}{R} \left(\frac{U_2 - U_1}{t_2} t + U_1 \right) dt \quad (7)$$

Úpravou

$$Q = \left[\frac{1}{R} \left(\frac{U_2 - U_1}{2t_2} t^2 + U_1 t \right) \right]_{t_1=0}^{t_2=2}.$$

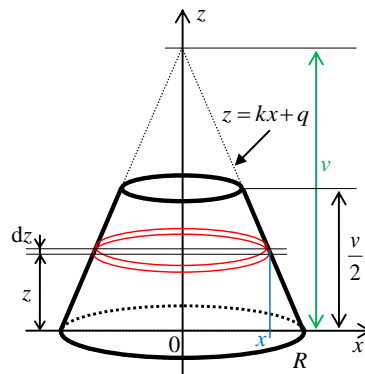
Po číselnom dosadení

$$Q = \frac{1}{R} \left(\frac{U_2 - U_1}{2t_2} t_2^2 + U_1 t_2 \right) = \frac{1}{R} \left(\frac{U_2 - U_1}{2} t_2 + U_1 t_2 \right) = \frac{1}{R} \frac{U_1 + U_2}{2} t_2 = \frac{1}{5} \frac{7 + 3}{2} 2 = 2 \text{ C}.$$

Prejdený náboj má hodnotu 2 C.

Príklad 8.3 Z materiálu s merným odporom ρ bol zhotovený kužeľ s polomerom r a výškou v . V polovici výšky bol kužeľ zrezaný. Vypočítajte odpor kužeľa, ak prívodmi prúdu sú obe jeho podstavy.

$$\frac{\rho, r, v}{R = ?}$$

Riešenie:

Situácia je znázornená na obrázku. Na výpočet použijeme vzťah [\(8.10\)](#)

$$\mathfrak{R} = \rho \frac{l}{S}. \quad (1)$$

Nakoľko plocha prierezu vodiča S sa mení, rozdelíme kužeľ na elementárne úseky dz (pozri obrázok). Použijúc (1), pre odpor takéhoto elementárneho úseku platí

$$d\mathfrak{R} = \rho \frac{dz}{S} = \rho \frac{dz}{\pi x^2}. \quad (2)$$

Takéto elementárne úseky sú vzhľadom na odpor medzi podstavami zapojené za sebou, preto výsledný odpor je potom súčtom odporov takýchto úsekov a preto, aj s použitím (2), môžeme písať

$$\mathfrak{R} = \int d\mathfrak{R} = \int_0^{\frac{v}{2}} \rho \frac{dz}{\pi x^2} = \frac{\rho}{\pi} \int_0^{\frac{v}{2}} \frac{dz}{x^2}. \quad (3)$$

Sklon kužeľovej plochy môžeme vyjadriť lineárnou funkciou (pozri obrázok)

$$z = kx + q. \quad (4)$$

Platia podmienky

$$z = 0 \text{ pre } x = R,$$

$$z = v \text{ pre } x = 0.$$

Po dosadení podmienok do (4) dostaneme sústavu 2 rovníc, z ktorých si vyjadríme koeficienty k, q .

$$0 = kR + q, \quad v = k0 + q, \quad \Rightarrow q = v, \quad 0 = kR + v, \quad \Rightarrow k = -\frac{v}{R}.$$

Koeficienty k, q dosadíme do (4) a vyjadríme x ako funkciu z

$$z = -\frac{v}{R}x + v \Rightarrow x = -\frac{R}{v}z + R \quad (5)$$

Rovnicu (5) dosadíme do (3) a vypočítame výsledný odpor

$$\mathfrak{R} = \frac{\rho}{\pi} \int_0^{\frac{v}{2}} \frac{dz}{\left(-\frac{R}{v}z + R\right)^2} = -\frac{\rho}{\pi} \frac{v}{R} \left[-\frac{1}{-\frac{R}{v}z + R} \right]_0^{\frac{v}{2}} = \frac{\rho}{\pi} \frac{v}{R} \left(\frac{1}{-\frac{R}{2} + R} - \frac{1}{R} \right) = \frac{\rho}{\pi} \frac{v}{R} \left(\frac{2}{R} - \frac{1}{R} \right),$$

$$\mathfrak{R} = \frac{\rho}{\pi} \frac{v}{R^2}.$$

Výsledný odpor je $\frac{\rho}{\pi} \frac{v}{R^2}$.

Príklad 8.4 Uhlíkový a železný vodič rovnakého prierezu zapojíme za sebou. Pri akom pomere ich dĺžok bude výsledný odpor nezávislý od teploty? ($\alpha_C = -0,8 \cdot 10^{-3} \text{ K}^{-1}$, $\alpha_{Fe} = 6 \cdot 10^{-3} \text{ K}^{-1}$, $\rho_C = 4 \cdot 10^{-5} \text{ } \Omega\text{m}$, $\rho_{Fe} = 1,2 \cdot 10^{-7} \text{ } \Omega\text{m}$)

$$\alpha_C = -0,8 \cdot 10^{-3} \text{ K}^{-1},$$

$$\alpha_{Fe} = 6 \cdot 10^{-3} \text{ K}^{-1},$$

$$\rho_C = 4 \cdot 10^{-5} \text{ } \Omega\text{m},$$

$$\rho_{Fe} = 1,2 \cdot 10^{-7} \text{ } \Omega\text{m},$$

$$l_C/l_{Fe} = ?$$

Riešenie:

Pre celkový odpor sústavy pri zapojení za sebou podľa (8.11) platí

$$R = R_C + R_{Fe} = R_{0C}(1 + \alpha_C t) + R_{0Fe}(1 + \alpha_{Fe} t) = R_{0C} + R_{0Fe} + (R_{0C}\alpha_C + R_{0Fe}\alpha_{Fe})t$$

Aby bol celkový odpor nezávislý od teploty musí byť v poslednom vzťahu výraz obsahujúci teplotu nulový. Potom

$$R_{0C}\alpha_C + R_{0Fe}\alpha_{Fe} = 0 \quad (1)$$

Ak využijeme vzťah (8.10)

$$R = \rho \frac{l}{S}, \text{ ktorý dosadíme do (1), dostaneme}$$

$$\rho_C \frac{l_C}{S} \alpha_C + \rho_{Fe} \frac{l_{Fe}}{S} \alpha_{Fe} = 0. \quad (2)$$

Úpravou (2) vypočítame výsledný pomer dĺžok

$$\rho_C l_C \alpha_C + \rho_{Fe} l_{Fe} \alpha_{Fe} = 0,$$

$$\frac{l_C}{l_{Fe}} = -\frac{\rho_{Fe} \alpha_{Fe}}{\rho_C \alpha_C} = \frac{1,2 \cdot 10^{-7} \cdot 6 \cdot 10^{-3}}{4 \cdot 10^{-5} \cdot 0,8 \cdot 10^{-3}} = 0,0225.$$

Pri pomere dĺžok $l_C/l_{Fe} = 0,0225$ bude výsledný odpor nezávislý od teploty.

Príklad 8.5 Vodičom odporu 5Ω pretekol celkový náboj $Q = 40 \text{ C}$. Aká veľká práca sa tým vykonala, keď pretekajúci prúd klesal s časom podľa vzťahu $I = I_0 e^{-bt}$ tak, že za každých 16 s sa zmenšil na polovicu?

$$\begin{aligned} R &= 5 \Omega, \\ Q &= 40 \text{ C}, \\ I &= I_0 e^{-bt}, \\ t_1 &= 16 \text{ s} \dots I_1 = I_0/2, \\ \hline W &= ? \end{aligned}$$

Riešenie:

Prácu vykonanú pretekajúcim prúdom môžeme vypočítať zo vzťahu

$$W = \int_0^t U I dt. \quad (1)$$

Do rovnice (1) dosadíme napätie vyjadrené z Ohmovho zákona (8.9) $U = RI$. Dostaneme

$$W = \int_0^t R I^2 dt. \quad (2)$$

Za prúd dosadíme výraz zo zadania úlohy a dostaneme

$$W = R I_0^2 \int_0^t e^{-2bt} dt = -\frac{R I_0^2}{2b} [e^{-2bt}]_0^t = -\frac{R I_0^2}{2b} (e^{-2bt} - 1). \quad (3)$$

Prúd s časom klesá exponenciálne na nulu. Ak teda počítame prácu až do okamihu kým prestane tiecť prúd, platí

$$W = \lim_{t \rightarrow \infty} \left[-\frac{R I_0^2}{2b} (e^{-2bt} - 1) \right] = \frac{R I_0^2}{2b}. \quad (4)$$

Aby sme mohli vypočítať prácu zo vzťahu (4) potrebujeme poznať hodnoty veličín b a I_0 . Z definície okamžitého prúdu (8.2) a zadania úlohy dostaneme

$$I = \frac{dQ}{dt} \Rightarrow Q = \int I dt = I_0 \int_0^{\infty} e^{-bt} dt = -\frac{I_0}{b} [e^{-bt}]_0^{\infty} = \frac{I_0}{b} \Rightarrow I_0 = Qb. \quad (5)$$

Zo zadania platí, že za čas $t_1 = 16 \text{ s}$ klesne prúd na polovičnú hodnotu, teda platí

$$I(t + t_1) = \frac{1}{2} I(t),$$

$$\frac{I(t)}{I(t + t_1)} = \frac{I_0 e^{-bt}}{I_0 e^{-b(t+t_1)}} = e^{bt_1} = 2 \Rightarrow b = \frac{\ln 2}{t_1}. \quad (6)$$

Do rovnice (4) dosadíme (5) a (6). Vypočítame výslednú prácu

$$W = \frac{R Q^2 b^2}{2b} = \frac{R Q^2 b}{2} = \frac{R Q^2 \ln 2}{2 t_1} = \frac{5.40^2 \ln 2}{2 \cdot 16} \approx 173,29 \text{ J}.$$

Vykonaná práca má hodnotu približne 173,29 J.

Príklad 8.6 Odpor špirály v elektrickom variči je $R = 16 \Omega$. Vypočítajte čas, za ktorý vo variči začne vriieť $m = 600 \text{ g}$ vody, ktorá má pôvodnú teplotu $t_1 = 10 \text{ }^\circ\text{C}$, keď účinnosť variča je $\eta = 60 \%$ a keď napätie v elektrickej sieti je $U = 120 \text{ V}$! ($c_v = 4186 \text{ Jkg}^{-1}\text{K}^{-1}$)

$$\begin{aligned} R &= 16 \Omega, \\ m &= 600 \text{ g} = 0,6 \text{ kg}, \\ t_1 &= 10 \text{ }^\circ\text{C}, \\ t_2 &= 100 \text{ }^\circ\text{C}, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \eta &= 60 \%, \\ U &= 120 \text{ V}, \\ c_v &= 4186 \text{ Jkg}^{-1}\text{K}^{-1}, \\ \tau &= ? \end{aligned}$$

Riešenie:

Elektrický výkon variča P_p si vyjadríme podľa vzťahu (8.15). Platí

$$P_p = UI = \frac{U^2}{R}. \quad (1)$$

Celkovú energiu dodanú počas zohrievania vody vyjadríme vzťahom

$$W_p = P_p \tau, \quad (2)$$

kde symbolom τ sme označili časový interval počas ktorého sme zohrievali vodu.

Na zohriatie vody sme potrebovali dodať teplo

$$Q = mc_v(100 - t_1). \quad (3)$$

Z celkovej energie, dodanej varičom, sa len 60% využije na zohriatie vody, takže platí

$$0,6W_p = Q. \quad (4)$$

Dosadíme (1) do (2)

$$W_p = \frac{U^2}{R} \tau. \quad (5)$$

Rovnice (3) a (5) dosadíme do (4) a vyjadríme čas τ

$$0,6 \frac{U^2}{R} \tau = mc_v(100 - t_1),$$

$$\tau = \frac{mc_v(100 - t_1)R}{0,6U^2} = \frac{0,6 \cdot 4186 \cdot (100 - 10) \cdot 16}{0,6 \cdot 120^2} = 418,6 \text{ s} \approx 7 \text{ min}$$

Voda vo variči začne vriet' za približne 7 minút.

Voda v rýchlovarnej kanvici sa dostane do varu vďaka Jouleovmu teplu. Podľa Jouleovho zákona platí: ak odporom (pri určitom napätí) prechádza el. prúd, potom sa z odporu uvoľní energia, ktorá sa z určitou účinnosťou využije na zohriatie vody (dodané teplo). Táto energia je priamo úmerná napätiu, prúdu a odporu. Dodané teplo je priamo úmerné hmotnosti (objemu) vody. Preto ak chceme ovplyvniť čas ohriatia vody, musíme meniť napätie, prúd, odpor a množstvo vody.

○ Úlohy

8.1 Akou veľkou rýchlosťou sa pohybujú elektróny v medenom (${}^{64}_{29}\text{Cu}$) drôte o priereze 1 mm^2 , keď ním prechádza prúd 6 A ? ($M_{\text{Cu}} = 63,54 \cdot 10^{-3}\text{ kgmol}^{-1}$, $\rho = 8,9 \cdot 10^3\text{ kgm}^{-3}$, $N_{\text{A}} = 6,022 \cdot 10^{23}\text{ mol}^{-1}$, $e = 1,602 \cdot 10^{-19}\text{ As}$)

$$[v = 4,44 \cdot 10^{-4}\text{ ms}^{-1}]$$

V tejto úlohe postupujte rovnako ako v [príklade 8.1](#).

8.2 Hustota prúdu v medenom vodiči je $j = 3\text{ Amm}^{-2}$. Aká je intenzita elektrického poľa vo vodiči? ($\rho_{\text{Cu}} = 17 \cdot 10^{-9}\text{ }\Omega\text{m}$)

$$[E = 5,1 \cdot 10^{-2}\text{ Vm}^{-1}]$$

8.3 Aké množstvo elektrického náboja Q prejde vodičom za čas $t_0 = 10\text{ s}$, ak a) prúd je stály $I = 5\text{ A}$, b) prúd rovnomerne rastie od 0 do 3 A ?

$$[\text{a) } Q = 50\text{ C, b) } Q = 15\text{ C}]$$

Pri riešení si pomôžte [príkladom 8.2](#).

8.4 Aký je pomer tiaží medi a hliníka, keď z nich vyrobíme vodiče rovnakej dĺžky a odporu? ($\rho_{\text{Cu}} = 17 \cdot 10^{-9}\text{ }\Omega\text{m}$, $\rho_{\text{Al}} = 0,029 \cdot 10^{-6}\text{ }\Omega\text{m}$, $\rho'_{\text{Cu}} = 8,9 \cdot 10^3\text{ kgm}^{-3}$, $\rho'_{\text{Al}} = 2,7 \cdot 10^3\text{ kgm}^{-3}$)

$$[G_{\text{Cu}}/G_{\text{Al}} = 1,93]$$

8.5 Aký má byť prierez medeného vedenia, aby v prípade 1 km dlhého vedenia a 1 A -ového prúdu nebolo napätie väčšie ako 20 V ? ($\rho = 0,017 \cdot 10^{-6}\text{ }\Omega\text{m}$)

$$[S \geq 0,85\text{ mm}^2]$$

8.6 Z dosky veľmi malej hrúbky h z materiálu so špecifickým odporom ρ vyrežeme rovinný prstenec tvaru medzikružia s vnútorným polomerom r_1 a vonkajším polomerom r_2 . Aký je odpor tohto prstenca, keď a) prstenec radiálne rozrežeme a prívodmi budú okraje rezu, b) prívodmi budú obe ohraničujúce kružnice?

$$[\text{a) } R = \frac{2\pi\rho}{h\ln(r_2/r_1)}, \text{ b) } R = \frac{\rho\ln(r_2/r_1)}{2\pi h}]$$

8.7 Vypočítajte teplotný súčiniteľ odporu vodiča, ktorý sa skladá z hliníkového drôtu $R_{01} = 3\text{ }\Omega$ ($\alpha_1 = 4,2 \cdot 10^{-3}\text{ K}^{-1}$) a zo železného drôtu $R_{02} = 2\text{ }\Omega$ ($\alpha_2 = 6 \cdot 10^{-3}\text{ K}^{-1}$) zapojených za sebou. (Udané hodnoty odporov sa vzťahujú na teplotu $0\text{ }^\circ\text{C}$.)

$$[\alpha = 4,9 \cdot 10^{-3}\text{ K}^{-1}]$$

Pomôžte si [príkladom 8.4](#).

8.8 Aby elektrický varič mal žiadaný výkon, musí mať pri prevádzkovej teplote $t_2 = 700\text{ }^\circ\text{C}$ odpor $R_{t2} = 24\text{ }\Omega$. Aký veľký odpor R_{t1} musí mať varič pri teplote $t_1 = 20\text{ }^\circ\text{C}$, keď $\alpha = 0,00002\text{ K}^{-1}$?

$$[R_{t1} = 23,7\text{ }\Omega]$$

8.9 V medenom vodiči dĺžky $l = 2\text{ m}$, prierezu $S = 0,4\text{ mm}^2$ tečie prúd. Za každú sekundu sa vyvinie teplo $W = 0,35\text{ J}$. Koľko elektrónov prejde prierezom vodiča za 1 sekundu? ($\rho_{\text{Cu}} = 17 \cdot 10^{-9}\text{ }\Omega\text{m}$, $e = 1,602 \cdot 10^{-19}\text{ As}$)

$$[n = 1,27 \cdot 10^{19}]$$

8.10 Aký náboj prejde vodičom s odporom $R = 10 \Omega$ za časový interval $t_1 = 20$ s, keď medzi jeho koncami je napätie $U = 12$ V? Akú prácu prúd vykoná?

$$[Q_1 = 24 \text{ C}, W_1 = 288 \text{ J}]$$

8.11 Vypočítajte prácu jednosmerného elektrického prúdu v obvode s odporom $R = 10 \Omega$ pri rovnomernom narastaní prúdu z nulovej hodnoty na hodnotu $I_1 = 1,5$ A za čas $t_1 = 3$ s.

$$[W = 22,5 \text{ J}]$$

8.12 Teplota špirály variča je $t = 800$ °C. Aký musí byť jej odpor pri 0 °C, keď má varič pri napätí $U = 220$ V a účinnosti $\eta = 55\%$ ohriať $m = 1$ kg vody z 0 °C na 100 °C za čas $\tau = 5$ min? ($\alpha = 5 \cdot 10^{-5} \text{ K}^{-1}$, $c_v = 4186 \text{ Jkg}^{-1}\text{K}^{-1}$)

$$[R = 18,34 \Omega]$$

8.13 Aký prúd tečie elektrickým varičom, ak je napojený na napätie 120 V a za časový interval $\tau_1 = 3$ hod zohreje 5 litrov vody o 50 °C? Varič má 100% -nú účinnosť. ($c_v = 4186 \text{ Jkg}^{-1}\text{K}^{-1}$)

$$[I = 0,81 \text{ A}]$$

Úlohy 8.12 a 8.13 sú podobné ako [príklad 8.6](#).

8.14 Žiarovka s výkonom $P = 100$ W je pripojená na napätie $U = 120$ V, teplota vlákna je 2000 °C. Aký je odpor vlákna pri teplote 0 °C a teplotný koeficient odporu, ak $R_t = 10 R_0$?

$$[R_0 = 14,4 \Omega, \alpha = 4,5 \cdot 10^{-3} \text{ K}^{-1}]$$

8.15 Dve žiarovky, jedna s výkonom $P_1 = 100$ W a druhá s výkonom $P_2 = 60$ W sú zapojené na rovnaké napätie U . Ktorá má väčší odpor?

$$[R_1 < R_2]$$

8.16 Kedy dostaneme viac svetla, ak zapojíme dve rovnaké žiarovky na to isté napätie sériovo alebo paralelne?

$$[\text{paralelne}, P_2 = 4P_1]$$

8.17 V prírode pozorované blesky sú charakterizované napätím 10^5 V (medzi dvomi mrakmi alebo medzi mrakom a zemou), prúdom 15000 A a trvaním $0,02$ s. Počet bleskov na celej Zemi za 1 s je priemerne 100 . a) Určte stredný výkon jedného blesku. b) Určte výkon všetkých bleskov na Zemi a porovnajte s výkonom veľkej hydrocentrál, ktorý je $5 \cdot 10^9$ W.

$$[\text{a})P = 1,5 \cdot 10^9 \text{ W b})P = 3 \cdot 10^9 \text{ W}]$$